

ELS TEXTOS PURÍSSIMERS BARCELONESOS DE 1415-1432 EN EL MANUSCRIT 35 DEL MONESTIR DE POBLET

Josep TORNÉ I CUBELLS – Ana SUÁREZ GONZÁLEZ

Original rebut: 23/06/2013
Data d'acceptació: 15/07/2013

Josep Torné Cubells, o. cist.
Adreça: Basílica de Sant Josep Oriol
Villarroel, 83
08011 BARCELONA
E-mail: jtorne@arqbcn.org

Ana Suárez González
Adreça: Facultad de Geografía e Historia (USC)
Praza da Universidade, nº 1
15782 SANTIAGO DE COMPOSTELA
E-mail: ana.suarez@usc.es

Resum

El Dr. Josep Perarnau va publicar a l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* 3 (1984) 58-191 uns escrits teològics medievals en favor de l'extensió universal de la festa de la Immaculada Concepció. Per a la seva edició va recórrer a diversos manuscrits d'arreu d'Europa sense haver arribat a conèixer el manuscrit núm. 35 del monestir de Poblet, que conté els textos esmentats. Aquí s'ofereix la descripció codicològica d'aquest manuscrit i també la col·lació de totes les seves variants de lectura respecte al text establert aleshores.

Paraules clau: Lul·lisme, mariologia, teologia medieval, litúrgia, reis d'Aragó, Barcelona, conciliarisme, Cisma d'Occident.

Abstract

Dr. Josep Perarnau published in the Arxiu de Textos Catalans Antics 3 (1984), pp. 58-191, some medieval theological writings that advocated the universal celebration of the Feast of the Immaculate Conception. For this edition, he used various manuscripts from all over Europe without having come across manuscript no. 35 in the Monastery of Poblet, which contains these writings. This article presents a codicological description of the manuscript together with a collation of all its variant readings compared with the established text of the time.

Keywords: *Llulism, Mariology, medieval theology, liturgy, kings of Aragon, Barcelona, conciliarism, Western schism.*

1. LIBRE DE LA CONFRARIA DE LA SAGRADA E PURA CONCEPCIÓ DE MADONA SANCTA MARIA (POBLET, MS. 35)

L'any 1983 el Dr. Josep Perarnau i Espelt va publicar en el tercer volum de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* tot un dossier d'escrits en defensa de la Immaculada Concepció de la Mare de Déu.¹ La seva acurada edició es basava en quatre manuscrits procedents de Copenhagen (K), del Vaticà (V), de Viena (W) i de Barcelona (B). Els tres primers còdexs són valuosos testimonis del mateix segle xv.² El quart manuscrit en què es basa l'edició crítica del Dr. Perarnau es conserva a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona entre els llibres de la Confraria de la Puríssima; és un volum en paper i del segle XVIII;³ es tracta de la còpia setcentista d'un còdex medieval: el *Libre de la Confraria de la Casa del senyor Rei, intitulada sots invocació de la sagrada e pura Concepció de Madona Sancta Maria, Verge i Mare gloriosa*. Doncs bé, pels avatars que marquen la imprevisible fortuna dels llibres, el sumptuós còdex del segle xv amb aquest títol, copiat en el segle XVIII, es troba actualment a l'Arxiu del Monestir de Santa Maria de Poblet.⁴ Com que el text del model medieval millora moltes

1. JOSEP PERARNAU I ESPELT, «Política, lul·lisme i Cisma d'Occident. La campanya barcelonina a favor de la festa universal de la Puríssima els anys 1415-1432», *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3 (1984) 58-191.
2. I. Copenhagen, Det kongelige Bibliotek (Bibliotheca Regia Hafniensis), Thott 105, 4°, copiat l'any 1431. II. Vat. Lat. 10.275 de la Biblioteca Apostolica Vaticana, que havia estat del canonge mallorquí Antoni Bellver i fou copiat després de l'any 1439, a mitjan segle xv. III. Codex Vindobonensis 3.515 de mitjan segle xv a la Biblioteca Nacional de Viena.
3. Cf. JOSEP Mª MADURELL I MARIMON, «Dos manuscritos de la "Confraria del Senyor Rei"», *Hispania Sacra* 21 (1968) 429-442.
4. Unitat catalogràfica del llibre a JOSEP TORNÉ I CUBELLS, O. Cist., «Inventario-catálogo de manuscritos del Monasterio de Poblet», *Memoria Ecclesiae* 7 (1995) 142 (= *Memoria Ecclesiae Subsidia* n° 2, Oviedo 1995).

lectures del copista i alguna vegada també les de l'edició crítica de l'ATCA, ens proposem d'oferir-ne totes les variants tant respecte a la còpia com a l'edició. Proposarem abans una descripció del còdex, que ja va ser estudiat en l'aspecte artístic⁵ l'any 1995.

Els textos *puríssimers* es disposen en els ff. 46v-73v del Ms. 35 del monestir de Santa Maria de Poblet,⁶ un còdex donat a la biblioteca populetana l'any 1962.⁷ El volum s'obre amb un bifoli en blanc —contraguarda i guarda volant—, al qual segueixen 97 folis amb dimensions mitjanes de 285 x 210 mm; el darrer d'aquests fulls aconsegueix ara la funció de contraguarda posterior. Va ser foliat en època moderna, potser durant l'últim quart del segle XVIII, prenent en consideració les característiques dels numerals aràbics que, realitzats en tinta, se situen en l'angle capçalera/canal del recte dels folis. En el còmput no es tenen en compte ni el primer —que designarem f. [I] en el present estudi— ni els dos últims folis del còdex (ff. [II] i [III]). Així mateix, per esmenar un error de numeració, advertit, segons sembla, molt aviat, el foli que segueix al 18 apareix signat amb dos numerals: «19» (originari) «y 20» (addició).

L'enquadernació —tapes de fusta de 305 x 220 mm i de 7 mm de gruix amb folre complet en pell, quatre nervis, cantoneres amb claus i dues tanques en canal— és artística, potser de finals del segle XVII o d'inicis del XVIII, amb gravats en or en ambdues cobertes i al llom. A les cobertes, dues orles rectangulars concèntriques conformades amb motius florals realitzats amb roda emmarquen l'escut coronat de Catalunya i Aragó. Els angles de l'orla rectangular interior es van destacar amb florons complexos. Els tres talls del llibre foren, també, daurats.

Val a dir que no tot el cos del manuscrit és sumptuós. Abans de descriure l'exemplar amb més detall hem d'advertir que conformen el volum dues parts ben diferenciades, de molt diferent qualitat, i distanciades en el temps. La primera comprèn els ff. [I]-75. No és homogènia, como veurem més endavant, és de lletra gòtica i pogué ser conclosa en el segon terç del segle XV. La segona, una addició en lletra humanística iniciada en el darrer quart del segle XVI i

5. Josefina PLANAS BADENAS, «El Llibre de la Confraria del Senyor Rei, un manuscrito miniado del monasterio de Poblet», *Locus Amoenus* 1 (1995) 90-115.
6. El manuscrit mai no ha estat objecte d'un estudi integral. En Josefina PLANAS BADENAS, *El Llibre*, nota 20 s'hi inclou una «descripció» «a nivel codicológico» parcial i imprecisa. No és possible d'oferir en l'espai d'aquest treball una anàlisi codicològica i paleogràfica completa; ens limitarem a aportar la informació bàsica per a contextualitzar els textos immaculistes en l'exemplar que els reporta.
7. «Donación Niort/Castellarnau, 1962» (Josep TORNÉ CUBELLS, *Inventario*, p. 142).

amb incorporacions fins a mitjans del XVII (*post* 1649), comprèn els ff. 76-[III].

L'«arquitectura» del llibre és aquesta:

NUCLI (s. XV)

				[I]	1						
				2	3						
4	5	6	7	8	9	10	11				
12	13	14	15	16	17	18	19-20*				
21	22	23	24	25	26	27	28				
29	30	31	32	33	34	35	36				
37	38	39	40	41	42	43	44				
				45	46						
				47	48	49	50	51	52	53	54
				55	56	57	58	59	60		
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	P de 61
				72	73	74	75				

ADDICIÓ (ss. XVI *ex.*- XVII *med.*)

					76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
86	87	88	89	90	91	92	93	94	[II]	[III]	guarda			

Fig. 1

I el seu contingut es pot sintetitzar així:⁸

1.1. *Sector del segle xv (ff. 1-75)*

f. [I] (en blanc)

1. ff. 1r-3r. «Rúbriques». Sumari o taula relativa al contingut del sector.
f. 3v en blanc.

8. Remetem a l'enumeració de textos que es recull en Josefina PLANAS BADENAS, *El Llibre*, 98-99.

2. ff. 4r-45r. «Libre de la confraria de la casa del senyor Rey intitulada sots inuocació de la sagrada e pura Concepció de madona sancta Maria, uerge e mare gloriosa» (f. 4r). Inc.: «Com moltes de les coses acostumades e necessàries». Expl.: «de la dita confraria o dels maiorals d'aquella no esperat». Preàmbul, història i normativa de la confraria. Català. ff. 45v i 46r en blanc.

3. ff. 46v-73v: «De conceptu virginali». Inc. «Ihesus, Maria. Sacratissime conceptionis Marie uirginis et matris gloriosissime». Textos immaculistes. Llatí.

Són els següents:⁹

3.1. ff. 46v-58r: *De sacratissima conceptione virginis Matris Dei* (Barcelona 1415).

3.2. ff. 58v-64r: *Concordia opinatae contradictionis in dictis beati Thomae super conceptionis virginis matris Dei dignissima puritate* (Barcelona 1416).

En el f. 65r: «Fuit inuentum infrascriptum opus in quodam folio papiri, vbi de uerbo ad uerbum erat, ut sequitur, exaratum. Ihesus Maria considerationi infra scribende influant ueritatem».

3.3. ff. 65r-67r: *De possibilitate ac congrua necessitate purissimae conceptionis virginis Matris Dei* (Barcelona 1425).

3.4. f. 67r-v: «Prima littera». Instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria (Barcelona, 18 de març de 1417).

3.5. ff. 67v-69r: «Secunda littera». Instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria (Barcelona, 16 de maig de 1425).

3.6. ff. 69r-72r: «Tercia littera». Instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria (Barcelona, juliol de 1431).

3.7. ff. 72r-73v: «Quarta littera». Instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria (Barcelona, gener de 1432).

Els ff. 64v, 74 i 75 en blanc.

II. Sector dels segles XVI *ex.* i XVII (ff. 76-III).

Varia. Trasllats diversos.

4. f. 76: Trasllat de *litterae gratiosae* de Pius IV de 15 de maig de 1564. La carta es refereix al culte en la capella de la Concepció de la catedral de Barcelona i a la processó en la festivitat de la Immaculada.

9. Reproduïm els epígrafs que expliciten les set peces distintes i les seves dates de redacció segons Josep PERARNAU I ESPELT, *Política*, 72-75. Les dates dels diplomes figuren en el manuscrit.

5. ff. 77v-86r: Trasllet del procés relatiu al miracle obrat a Manresa: resurrecció del canonge manresà *Francesc Mulet*, assassinat l'any 1428, per proclamar que una visió li havia confirmat la Immaculada Concepció de Maria. El trasllet s'acompanya de diverses subscripcions o certificacions originals, la més recent de 1573, entre les quals es troba la del bisbe Martí Martínez del Villar (1572-1575).

6. ff. 86r-87v: «Esta crida se acostume de publicar quiscun any per la festa de la Concepció de nostra Senyora» (amb validació notarial original de 1584).

7. ff. 87v-88v: «Institució de la festa de la Immaculada Concepció en la ciutat de Barcelona» en 1390 (la validació notarial original, de 1584, indica que el text és incomplet).

8. ff. 89r-90r: Trasllet notarial del breu de Gregori XIII de 20 de novembre de 1576 relatiu al culte en la capella de la Immaculada Concepció de la catedral de Barcelona.

9. ff. 90v-91r: Trasllet notarial del breu de Gregori XIII de 6 de novembre de 1576 relatiu al culte en la capella de la Immaculada Concepció de la catedral de Barcelona. f. 91v en blanc.

10. ff. 92r-94v: «Aggregatio huius Confratriae [et] Confratriae hospitalis Sancti Saluatoris in Sancta Sanctorum Rome et eius indulgentiis gratiis et prerrogatiuis». Instrument redactat l'any 1649, que inclou trasllats d'unes litterae pontificies (l'última, de Climent VII l'any 1528).

Com que es tracta de dues parts molt diferents en aspecte i edat, convé que per a una aproximació als altres aspectes de la seva materialitat i de la seva gènesi els abordem per separat i prestem més atenció al sector originari, perquè és el que acull els textos immaculistes.

a) Nucli (s. xv)

Com s'adverteix en la Fig. 1, el formen dotze quaderns, tres unions o bifolis independents (1°, 2° i 8°), sis quaternions (3° a 7° i 9°), un ternió (el 10°), un binió (el 12°) i un fascicle irregular d'onze folis (el 11°). Aquest quadern, factici, consta de cinc bifolis i d'un foli solt (el primer, f.61) incorporat mitjançant pestanya. Els fascicles s'inicien i es clouen en la cara de la carn del pergamí, excepte la unió 45/46 i el binió (ff. 72-75), que presenten la faç del pèl a l'exterior, i el fascicle irregular (ff. 61-71) que s'obre amb pàgina de la carn i es tanca amb una pàgina del pèl.

El pergamí és d'excel·lent qualitat, llevat d'una excepció,¹⁰ quasi-vitel·la, blanc i fi, gairebé sense diferència entre la *pars pili* i la *pars munda*. La dificultat per a diferenciar ambdues cares de la membrana explica l'alteració de la «regla de Gregory» a l'interior de tres quaderns.¹¹

Apareixen reclams disposats horitzontalment al final dels fascicles cinquè, vuitè i novè, en el marge inferior sota l'intercolumni, dels ff. 28v, 46v i 54v. Tots tenen correspondència a l'inici dels quaderns següents. A causa d'una reestructuració de l'onzè quadern, la qual més endavant esmentarem, s'anul·là un reclam del f. 68v.¹²

Les pàgines presenten un pautat acuradíssim en color, realitzat a tinta marró que defineix dues columnes limitades per línies mestres simples. Les rectores horitzontals primera i última es prolonguen sempre fins a la línia de plec i la vora de canal, travessant l'intercolumni.¹³ Les altres directrius se ceneixen a l'espai de les columnes. Hi predominen els folis de 25 línies horitzontals (Fig. 2). Com que sempre es comença a escriure sota la línia de capçal, la majoria de les pàgines compten amb 24 rengles de text. Es realitzaren tan sols 24 rectores (Fig. 3) (23 línies d'escriptura) en els ff. 4, 5, 7, 8, 10, 11, 45-48, 53, 54, 72v i 73. El f. 69v compta amb 22 rengs escrits i amb 25 els ff. 70 i 71. L'altura del quadre de justificació se situa entre 178 i 185 mm; l'amplada, entre 130 i 132 mm. L'amplada de les columnes està entre 56 i 59 mm, i l'intercolumni fa 15-16 mm. Es conserven algunes punxades mestres als marges superior i inferior de certs folis.

10. Com dos dels bifolis del quadern sisè, on s'adverteixen restes de fol·licles pilosos.

11. En el quart quadern, el f. 12v és cara del pèl i el f. 13r de la carn, discordança que es repeteix, com és lògic, en els corresponents solidaris (ff. 18 i 19). En el setè quadern el f. 38v és *pars munda* i el 39r *pars pili* i, per tant, es trenca també la correspondència entre els ff. 42 y 43. En el quadern novè s'altera la disposició entre els ff. 47v (pèl), 48r (carn), 48v (pèl), 49r (carn) i els seus respectius solidaris (ff. 52, 53 i 54).

12. Eliminat mitjançant cancel·lació.

13. En algunes pàgines travessen els dos marges les dues primeres horitzontals (ff. 5r, 10v, 21r, 22r, 27v, 28r, 28v, 29r, 30v, 31r, 32v, 33r, 35v, 37r, 39v, 40r-41r, 43v, 44r, 44v, 50r-51r, 57v, 58r, 59v y 60r. Al f. 58v es prolonguen les dues primeres i les dues últimes.

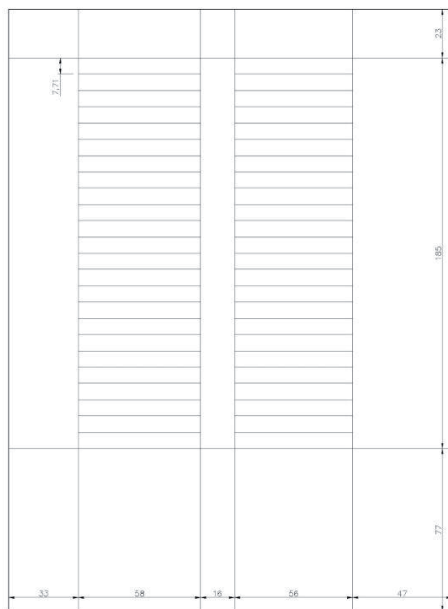

Fig. 2 (f. 1r)

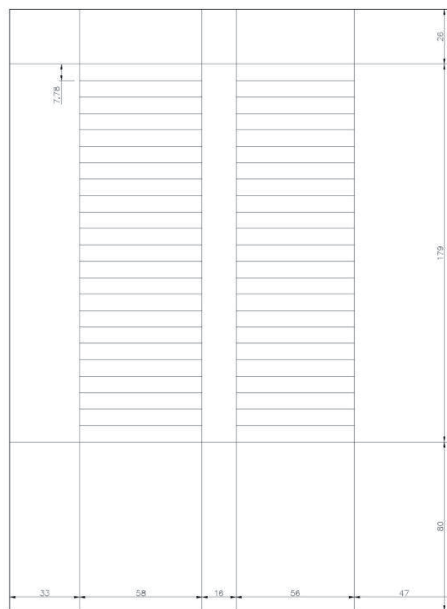

Fig. 3 (f. 4r)

Crida l'atenció la varietat de colorit. Per al text base es va emprar tinta marró. El roig és molt present en els elements d'identificació i articulació del contingut. S'hi uneixen en l'escriptura decorativa i altres elements ornamentals tintes i pintures blaves, verdes, rosades, etc. Així mateix, s'utilitzà or amb certa freqüència, cosa que confereix sumptuositat al conjunt.

L'escriptura es gòtica llibresca (gòtica textual cal·ligràfica o *littera formata*). Només s'adverteix una altra modalitat gràfica en la subscripció de l'arxiver Diego García (f. 23v), que va tenir aquest ofici en l'arxiu reial en temps de Ferran I d'Antequera i Alfons el Magnànim.¹⁴ Aquesta certificació del fidel trasllat d'un diploma de Martí l'Humà de 26 d'abril de 1408 s'incorporà al

14. Entre 1412 y 1436 (F. SEVILLANO COLOM, «Cancillerías de Fernando I de Antequera y de Alfonso el Magnánimo»: *Anuario de Historia del Derecho Español* 35 [1965], p. 212) o entre 1412 y ¿1436? (R. CONDE Y DELGADO DE MOLINA, *Reyes y archivos en la Corona de Aragón. Siete siglos de reglamentación y praxis archivística [siglos XI-XIX]*, Zaragoza 2008, 74).

llibre en minúscula documental de tipus cancelleresc, «lletra catalana» molt influïda per la bastada francesa.¹⁵

En la còpia hi participaren almenys sis escrivans. Malgrat la solemnitat que caracteritza habitualment la *littera formata*, la irregularitat en mòdul i morfologia dels signes, les dificultats per a escriure sense tòrcer-se i certes vacil·lacions resten harmonia al conjunt i indiquen que no s'encomanà la tasca a copistes «d'alt nivell» ni en les millors condicions físiques per a dur a terme el seu treball. Aquest fet dificulta la identificació de cal·lígrafs, ja que aparents canvis de mà no són més que variants degudes a la falta d'uniformitat en text realitzat per un mateix artífex i, alhora, les nombroses anomalies poden encobrir petites porcions realitzades per un altre *scriptor*.

La il·luminació ha estat ja objecte d'un treball de J. Planas Badenas,¹⁶ al qual remetem. N'hi ha prou amb assenyalar que hi sobresurten dues inicials historiades: una *C* (*C-om*), que enclou la representació de sant Joaquim i santa Anna acarant la Verge nena (f. 4r), i una *M*, abreviatura de *Maria*, a l'interior de la qual s'ha figurat Jesús nen beneïnt (f. 65r). Són nombroses les inicials profusament ornades que articulen el text i las orles compostes amb motius fitomorfs. Per a J. Planas, la decoració és obra de més d'un artífex i apunta que «a partir del folio 36 las orlas de filiación italogótica responden a otra personalidad artística».¹⁷

L'anàlisi d'aquest sector permet deduir alguns aspectes de la seva gènesi. Es tracta d'un objecte molt car i, per tant, el seu promotor o destinatari —persona o institució— havia de comptar amb abundants recursos econòmics per a encomanar-ne i escometre'n la confecció. Amb tot, és evident també que la riquesa de mitjans materials destinats a la seva consecució —suport d' excepcional qualitat, profusa decoració, freqüent recurs a l'or— no troba correspondència en els «mitjans humans», almenys pel que fa a la perícia de la major part dels escrivans encarregats de la transcripció, i és que aquests copistes no eren els idonis per a una empresa d'aquesta índole.

Sens dubte el llibre s'elaborà en diversos temps i en el decurs de la seva confecció es modificà el pla inicial. En el seu estudi de la decoració del manuscrit, J. Planas s'ocupa d'aquests aspectes. En opinió seva, es tractaria d'un «original de lujo»¹⁸ «caligrafiado esmeradamente» —afirmació que no

15. D. PIÑOL ALABART, «La escritura gótica en Cataluña: grafías, uso y difusión social», en *Las escrituras góticas desde 1250 hasta la imprenta*, Oviedo 2010, 168-169.

16. Josefina PLANAS BADENAS, *El Llibre*.

17. *Ibíd.*, 103.

18. *Ibíd.*, 98, «que en sus orígenes pudo ser encargado por Martín el Humano o por ricos burgueses barceloneses» (*Ibíd.*, p. 105).

compartim— «a fines del siglo XIV y principios del XV»¹⁹ «a lo largo de una secuencia cronológica que podemos acotar entre el reinado de Martín el Humano y Alfonso el Magnánimo».²⁰ De les seves afirmacions es dedueix que pogué haver-hi una distància temporal rellevant entre distintes fases de confecció, perquè, pel que fa a les dues miniatures remarcables del manuscrit, la primera s'hauria realitzat «durante el reinado de Martín el Humano» i la segona «en torno a 1440, durante el reinado de Alfonso el Magnánimo».²¹ Aquesta última —*M* en què es figura Jesús infant beneïnt (f. 65v)— és obra dels «pinceles de un artista diestro en su manejo»²² del «segundo cuarto del siglo XV».²³ Hi veu també una relació amb el «lenguaje figurativo de Bernat Martorell, sin que ello implique una clara autoría».²⁴

L'estudi de la fasciculació,²⁵ la *mise en page* i l'escriptura coincideixen tan sols en part amb allò que sembla que es dedueix de l'anàlisi de la il·luminació. En aquest cos del segle XV poden diferenciar-se diferents sectors que indiquen una confecció discontinua i variacions del pla inicial. Tot i això, les característiques del suport, la composició dels quaderns, l'homogènia configuració de les pàgines i les peculiaritats de l'escriptura no permeten de confirmar el llarg marc temporal que apunta J. Planas —una porció del llibre hauria vist la llum durant el regnat de Martí l'Humà i una altra c. 1440—, sinó que acoten un període més breu en el segon terç del segle XV.

La primera part la conformen els ff. [I]-44, set primers quaderns del còdex. Homogènia gràficament, sembla que la decoració més rellevant s'incorporà quan s'estaven realitzant o s'havia posat fi a la còpia dels altres fascicles datables en el segle XV.²⁶ Aquest sector el componen dues unitats: la major part del «Llibre de la Confraria» pròpiament dit, que en recull història i normativa (ff. 4-44), i les «Rúbriques» que se li van anteposar, traslladades en un «mòdul»

19. *Ibid.*, 98.

20. *Ibid.*, 98.

21. *Ibid.*, 96.

22. *Ibid.*, 104.

23. *Ibid.*, 105.

24. *Ibid.*, 105.

25. No advertim l'alteració dels quaderns en el moment de l'enquadernació a què es refereix J. Planas: «Resulta sumamente difícil ofrecer el número de cuadernos que lo integran, a causa, probablemente, de una desfiguración de su orden a raíz de de la encuadernación posterior» (Josefina PLANAS BADENAS, *El Llibre*, 99, nota 20).

26. De fet, de vegades es duplica la informació. Numerals dels diferents apartats realitzats en caràcters destacats per la seva mida i per la seva execució en tinta roja i blava, disposats als marges i incorporats en el moment de «refuerzo de la ornamentación», repeteixen els que es trobaven ja en tinta vermella i escriptura ordinària formant part dels encapçalaments dels corresponents apartats.

de dos bifolis independents (ff. [I]-3). Tenint-ne present el contingut, aquesta part hauria comptat, almenys, amb un foli més, en el qual es trobarien els darrers capítols normatius, text que correspondria al contingut de l'actual f. 45r. Potser el propòsit inicial era realitzar un còdex només amb aquest text específic de la germandat, perquè les entrades originàries de la taula o sumari corresponen als quaranta-cinc apartats en que es divideix el «Llibre».

Quan ja s'havia finalitzat el text d'aquest primer bloc, es considerà —aviat, tenint en compte els aspectes materials— la possibilitat d'unir el conjunt de textos immaculistes, cosa que obligà a realitzar dos ajusts. Calgué ampliar les «Rúbriques». De diferent mà es l'assentament final (en el f. 3r), una entrada breu que incorpora un «nou» capítol en l'obra, el «XLVI», intitulat «De conceptu uirginali». Igualment, s'introduí un quadern d'enllaç, el bifoli 45-46, que tanca el text de la primera part —el «Llibre de la Confraria»— i obre el de la segona, una porció del manuscrit heterogènia gràficament i *viva*.

En el f. 45r un copista distint del dels quaderns precedents va escriure el final del text normatiu²⁷ i, darrere dues pàgines en blanc que evidencien la cesura, inicià (en el f. 46v) el primer tractat immaculista —*De sacratissima conceptione virginis Matris Dei*— del qual s'ocupà fins a concloure'l en el f. 58r. Un altre reservat en blanc²⁸ dona pas a la participació d'un nou cal·lígraf, responsable de la transcripció del segon tractat (*Concordia opinatae contradictionis...*, ff. 58v-64r), peça que es tanca també amb un full blanc.²⁹ En el f. 65v comencen les *litterae*, transcrits per tres artífexs distints. Al primer es deuen les dues primeres (ff. 65v-69r), al segon la tercera (ff. 69r-72r) i al tercer la quarta (ff. 72r-73v).

b) Addició (ss. XVI *ex.* – s. XVII *med.*)

Molt més senzilla formalment és la unitat moderna del volum, composta per un quinió (ff. 76-85) i un senió que s'inicia al f. 86. L'últim foli, adherit a la tapa posterior del còdex, realitza la funció de contraguarda. El quinió comença i acaba en cara de la carn, i el pergamí és de molt bona qualitat, fi, flexible i amb prou feines s'hi aprecien diferències entre les dues planes de la làmina. Es respecta en la disposició dels bifolis la «lleï de Gregory». Amb tot, la mem-

27. El final del capítol «XLIII» i els capítols «XLIII» i «XLV». Probablement per substituir el corresponent foli originari eliminat en la reestructuració.

28. La major part de la segona columna del f. 58r.

29. Terç inferior de la segona columna del f. 64v.

brana del darrer quadern és més greixosa, groguenca i de pèl més fosc que la carn; a més, en la construcció del fascicle sembla buscar-se intencionadament el contrast de color en la doble pàgina. Per això, a una pàgina pèl s'hi adossa sempre una corresponent *pars munda*. Es tracta d'un sector *viu*, al qual s'anaren incorporant diversos textos des de l'últim quart del segle XVI fins almenys mitjan segle XVII, textos que es disposaren a línia tirada sobre ratllat en color realitzat en tinta marró clara. Per al text s'utilitzaren tintes negra i marró de distintes tonalitats. L'escriptura és humanística inclinada o cursiva, de qualitat desigual i fruit de la intervenció de nombroses mans, i això s'explica tant per la naturalesa de les peces transcrites com pels diversos temps en què s'efectuà la còpia. No hi ha elements ornamentals.

2. VARIANTS DEL MANUSCRIT RESPECTE A L'EDICIÓ ATCA 3 (1983) 59-191

S'indiquen en cursiva tant els folis i columnes de manuscrit com les línies de l'edició. També es fan notar alguns mots no variants, sempre que el text poble-tà (P) s'ajusta al de l'edició, però difereix del de la còpia del segle XVIII conservada a la catedral de Barcelona (B).

- f. 46v A (lin 167-185) 167 PB praeit De Conceptu Virginali. Jhesus Maria | Sanctissime P Sacratissime || 171 evidentem P non om || 175 nascuntur PB nascimur || 181 facti P facti.*
- f. 46v B (lin 185-203) 189 Ihesus P Ihesus || 190 catholicis PB catholicis | affirmatur PB afirmatur || 196-197 necessario PB neccessario || 197-198 redemptione P redemptione || 199 universalitas redemptionis PB redemptionis universalitas || 200 quod non PB quomodo.*
- f. 47r A (lin 203-249) 205 sequitur PB om || 235-236 nascimur P nascimur || 239 reconciliati P reconsiliati || 242 eterni P eterni.*
- f. 47r B (lin 249-266) 254 sed P set || 255 quia etiam P etiam quia || 257 suum P suum || 261 prout PB add est || 262 quia PB qui || 264 sic PB om || 265 condemnatio PB condempnatio.*
- f. 47v A (lin 266-284) 274 quam mater est actu, prout ka- error impr P quam integritas carnis ideo ad.*
- f. 47v B (lin 284-333) 285-286 katholice PB catholice || 324 affirmant P affirmant B afirmant || 328 similiter PB simili modo || 329 Magdalena P Magdalene .*
- f. 48 r A (lin 333-353) 336 tamquam P tanquam || 337 Magdalena P Magdalene || 338 tamquam P tanquam || 340 presupponat P presuponat || 344 pres-*

- supponat P presuponit || 344-345 divisionem PB dimissionem || 347 Sed P Set || 348 intellecta et P *asteriscus et in marg* electa ut ad Deum conversa, non Semper debuit esse || 352 Sed P Set || 350 cum P cum || 353 affirmari PB afirmari.
- f. 48r B (lin 353-381) 355 et PB *om* || 358 concedere ipsam PB ipsam concedere || 376 predicta P predicte || 377 etiam potest PB potest etiam | affirmari P affirmari B afirmari || 381 suprema P suprema.
- f. 48v A (lin 381-398) 388-389 esse parentes PB parentes esse || 390 nunc PB nec | nihil PB nichil *al man* || 392-393 presentando PB preservando || 395-396 esse inventa in P esse in B *om* || 396 aliquali PB *add* inventa.
- f. 48 v B (lin 398-416) 399 nunc PB nec || dimitteret P dimicteret || 406 quod PB ita quod || 407 et ad tam PB et tam || 408 nunc PB nichil || 414 preparatione P preparatione.
- f. 49r A (lin 416-452) 416 paternitate PB puritate || 418 katholice PB catholice || 421 oportet P oportet || 423 dictum fuit P dictum est *add* fuit in mente || 428 assertum PB asertum.
- f. 49r B (lin 452-475) 452 debebat P debebebat || 453 organisari PB organitzari || 458-459 considerare P considerare || 461 esse habere PB habere ese || 464 in scissione PB in sua scissione || 473 Et PB *add* ut || 475 scissa PB scisa.
- f. 49 v A (lin 475-493) 489 quod P quod.
- f. 49v B (lin 493-526) 513 aliqua PB alia || 516-517 idem est P idem est || 518 intelligitur PB includitur || 525 potentiam P potestatem.
- f. 50r A (lin 526-546) 526-527 nature, sic post P creature, sicut post || 531 quam P que B quae || 538 donata PB dotata || 540 per se P per se || 541-542 minimella P minimella || 543 nunc PB *om* || 545 immo PB ymo.
- f. 50r B (lin 546-566) 553-555 ne laberetur privilegiata, sicut fuit ab eterno P *al man in marg* || 563 Nicolao P Nicholao || 566 septimo P 7°.
- f. 50 v A (lin 566-585) 570 quinta PB una || 579 propinquum PB propinquum || 580 predicta PB dicta || ordinata P preordinata.
- f. 50v B (lin 585-676) 672 attamen PB atamen.
- f. 51r A (lin 676-695) 677 primum, inde PB primum modum || 678 oportet PB oportet | quid homo P quod homo || 680 comittat PB comitat | actualem PB actualiter || 686 necessitate P neccessitate || 688 condemnata PB condempnata.
- f. 51 r B (lin 695-713) 596 immediate PB inmediate || 700 simplex PB simpliciter || 701 oportet PB oportet || 706-707 consequitur P *dupl et canc* || 707 condemnationem PB condempnationem || 712 existente P existente || 713 aut PB ac.

- f. 51v A (lin 713-732) 713 aut PB ac || 714 ad minus P atminus || 715 taliter PB causaliter || 715-716 condemnabili PB condempnabili || 719 informative P formative *al man add ante* in || 721 condemnata PB condempnata || 723 sed P set || 725-726 *al man add in marg* nec ratione.
- f. 51v B (lin 732-751) 733 plenaria PB plena || 739 condemnabili PB condempnabili || 740-741 condemnabili dispositione PB dispositione causali || 743 resultandum P resultandum *in marg* || 744 condemnationem PB condempnationem || 749 tamquam P tanquam.
- f. 52r A (lin 751-803) 754 factum PB *om* || 758 inconsequens PB inconueniens || 792 aliquid PB aliquod || 793 inconsequens PB inconueniens || 794-795 sollemniter PB sollempniter || 798 principiabatur P principiabatur || 800 materie PB materiale || 801 ad PB *om* || 803 consecutura PB consequutura.
- f. 52r B (lin 803-822) 804 paternitatis P puritatis || 805 mysterium PB misterium || 807 Quod PB Quia || 812 onerose P onerose.
- f. 52v A (lin 822-848) 826-827 abundantissime P habundantissime || 840-841 improportionata PB inproportionata || possent PB possunt.
- f. 52v B (lin 848-866) 848 utero PB *add* matris || 850 affirmatur P affirmatur || 855 possit PB posset || 865-866 summum bonum et P *non om*.
- f. 53r A (lin 866-884) 867-868 proportione non P proportio non || 879 principium PB principii || 881 minoritate P minoritate.
- f. 53r B (lin 884-902) 888 deficiente P defficiente || 899 Marie PB maxime.
- f. 53v A (lin 902-948) 903 eam PB *om* || 906 tollit PB tolleret | predictas P predictas || 908 ostensum PB hostensum || 909 omnino P omnino || 942 quod nihil P *in marg* || 946 sunt PB sint.
- f. 53v B (lin 948-974) 951 impuram PB inpuram || 956 non posset P non posset || 970 confitetur P confitetur || 971 sui P sui || 972 deifice PB deificate.
- f. 54 r A (lin 974-992) 977-978 communem P comunem || 980 cubitum PB cubitum || 981 specie P specie || 984 condemnationem PB condempnationem || 985 consecute P consecuta || 98-988 et conceptu ... originali P *non om*.
- f. 54r B (lin 992-1024) 992 preservatione P preservationis || 993 immunitatis PB imunitatis || 994 immunitatis PB imunitatis || 1006 earum PB eorum.
- f. 54v A (lin 1024-1042) 1025 oportuit PB oportuit.
- f. 54v B (lin 1042-1060) 1045 unquam PB nunquam || 1056 auctoritatem P auctoritatem | quando PB quomodo || 1059 Quid P Quid.
- f. 55r A (lin 1060-1078) 1061 satisfactio P satisfaction || 1062 quando P quando || 1063 unquam PB nunquam || 1070 approbari P aprobari || 1072 Dionysium PB Dyonisium || 1073 hierarchia ostendit PB ierarchia hostendit.
- f. 55r B (lin 1078-1131) 1117 immunitas P inmunitas.

- f. 55v A (lin 1131-1154) 1135 oportet PB oportet || 1137 auctoritates P auctoritates || 1144 unire PB verum || 1148 condemnatio PB condempnatio.
- f. 55v B (lin 1154-1173) 1160-1161 auctoritatis P auctoritatis || 1162 noster PB om | Ihesus P Ihesus || 1168 producta P producta || 1170 est P om || 1173 recreationis ipsius PB ipsius recreationis.
- f. 56r A (lin 1173-1191) 1174 immo immensis P ymmo immensis || 1176 primo P primi || 1179 oportet PB oportet || 1189 Et PB Etiam | inconsequens PB inconveniens || principiabatur PB principiebatur.
- f. 56r B (lin 1191-1208) 1191 ad finem P ad finem rep et canc || 1200 auctoritas P auctoritas || 1202 nec PB vel || 1207 de quibus P add et canc fuit.
- f. 56v A (lin 1208-1246) 1212 auctoritates P auctoritates || 1213 loquuntur P locuntur || 1214 condemnatione PB condempnatione || 1218 non P non || 1222 condemnationis PB condempnationis || 1245 penalitatibus P penelitatibus.
- f. 56v B (lin 1246-1264) 1248 affirmant PB afirmant || 1250 iniustitia P iniustitia || 1255 oportebat PB oportebat || 1261 oportebat PB oportebat || 1262 immaculata P inmaculata.
- f. 57r A (lin 1264-1282) 1267 quod P que || 1272-1273 Deus noster P Deus noster || 1274 fit PB fiat.
- f. 57r B (lin 1282-1318) 1286 non P non || 1311-1312 mater virgo PB virgo mater || 1315 paradisum P paradisum.
- f. 57v A (lin 1318-1337) 1319 Et PB Ergo || 1320 oporteret PB oporteret || 1324 includitur PB concluditur || 1333 posito P posito || 1334 non P om.
- f. 57v B (lin 1337-1358) 1337 paradisum P paradisum || 1340 paradisum P paradisum || 1348 quod P quod || 1349-1350 statu innocentie P add al man || 1356-1357 collocata P collocata.
- f. 58r A (lin 1358-1377) 1362 ipsa P ipsa || 1367 aperuisset PB apperuisset || 1372 est P est || 1373 spiritualis P add est.
- f. 58r B (lin 1377-1424) 1379 Ihesu P Ihesu || 1382 amen PB add Deo gratias.
- f. 58v A (lin 1425-1434) 1425 P praeit Ihesus Maria | opinare PB oppinare || 1429 actuali P actuali || 1431 infusionem P infusionem | (anime) nec PB add etiam || 1432 Sed P Set || 1434 prosequatur P prosequatur.
- f. 58v B (lin 1434-1444) 1435 summatim PB summate || 1436 litteras PB litteram || 1439 predictae P predictae || 1440 aperte PB add et clare | et clare PB om || 1442 contrarium PB contrariari.
- f. 59r A (lin 1444-1454) 1445 negatio P negatio || 1447 subiecto, est creare PB obiecto, est causare || 1448 Sic PB Sicut | affirmare P affirmare || 1451 dici PB causari || 1452 affirmatio P affirmatio.

- f. 59r B (lin 1454-1465)* 1455 quod PB *om* || 1457 Dicitur de secundo PB De secundo dicitur || 1460 per sanctum Dionysium PB per Dyonisium || 1465 significatio PB sanctificatio.
- f. 59v A (lin 1465-1477)* 1467 posuerat P posuerat | omnibus PB *om* || 1469 id est P id est | sequendo P sequendo.
- f. 59v B (lin 1477-1488)* 1481 oportuit PB oportuit || 1487 quadragesima quarta P *cc*^a.
- f. 60r A (lin 1488-1503)* 1489 dicens PB dicendo || 1491 nihil PB nichil || 1501 scribentem PB *add* presentem | opinatur PB oppinatur.
- f. 60r B (lin 1503-1512)* 1506 sit PB fuit | preservata PB *add* et ita mirabiliter || 1507 sanctissima P sanctissima || 1510 carnali PB causali || 1511 condemnationem PB condempnationem || 1512 ut P ut.
- f. 60v A (lin 1512-1522)* 1512-1513 resultaturum P resultaturum || 1515 posset PB possent || 1521 gratiose PB gratiosum.
- f. 60v B (lin 1522-1533)* 1527 subtraxisset PB subtraxisset || 1528 etiam PB *om* | preservationis P preservationis || 1529 predicta PB dicta || 1531 habuit PB habuerit | quam PB qua.
- f. 61r A (lin 1533-1543)* 1534 affirmanda P afirmanda | et quod P eo quod || 1535 preiudicio P preiudicio | intentionis PB *om* | sanctissime P sanctissime || 1536 quod P que | opus PB opere | Spiritus Sancti PB Sancti Spiritus || 1537 gratia preservationis PB preservationis gratia || 1543 affirmari P affirmari.
- f. 61r B (lin 1543-1552)* 1545 auctoritates P auctoritates || 1547 potuit P *add in marg* scilicet ipse preservans || 1548 affirmatur PB affirmatur | que PB quod || 1549 ante P *in marg* || 1550 lapsum PB *in marg* si cecidisset.
- f. 61v A (lin 1552-1562)* 1559 recepit PB accepit | crucifixi P crucifixo | scripsisti P *add* de me || 1561 clare, nude PB nude, clare || 1562 in speciem PB in prima specie.
- f. 61v B (lin 1562-1573)* 1568 rationabiliter P rationabiliter || 1570 opinionem PB oppinionem || 1571 opinionem PB oppinionem || 1572 (seu) ad PB *om* || 1573 locutionem PB lotionem .
- f. 62r A (lin 1573-1583)* 1573 diversa PB contraria || 1574 que P que | tantum P tantum || 1576 et PB *om* || 1577 opinionem PB oppinionem || 1578 oportet PB oportet | concludere PB concedere | opinionem PB oppinionem || 1579 solutione P solution | contineatur P contineatur || 1582 oporteret quod PB oporteret concedere quod || 1583 non P non.
- f. 62r B (lin 1583-1594)* 1584 nihil P nichil || 1586 opinionem PB oppinionem || 1587 opiniones PB questions | tertie P tertie || 1588 Sententiarum P Sententiarum || 1590-1591 de praedicta negatione P de predicta negatione ||

- 1591 *scripte P scripte* || 1592 *opinatur PB oppinatur* || 1594 *nihil PB nichil*.
- f. 62v A (*lin 1594-1605*) 1597-1598 *sanctificari P sanctificari* || 1599 *immunitate P immunitate* || 1600 *ipsius PB superius*.
- f. 62v B (*lin 1605-1617*) 1605 *potest PB posit* || 1607 *oportet PB oportet* || 1608 *afirmetur P affirmetur* || 1610 *hoc P hoc sine add* || 1611 *immo P ymmo* || 1613 *oportet PB oportet* || 1615 *est PB id est* || 1616 *ideo P add supr lin*.
- f. 63r A (*lin 1618-1629*) 1620 *necessario P necessario*.
- f. 63r B (*lin 1629-1640*) 1632 *talis PB causalis* || 1633 *includatur PB concludatur* || 1634 *et PB om*.
- f. 63v A (*lin 1640-1650*) 1642 *oportet PB oportet* || 1643 *preservari PB conservari* | *oporteat PB oporteat* || 1644 *defendatur PB deffendatur* || 1645 *seu PB sive*.
- f. 63v B (*lin 1650-1661*) 1652 *nihil PB nichil* || 1658 *alia PB aliqua*.
- f. 64r A (*lin 1661-1672*) 1662 *gratiam redemptionis P gratiam redemptionis* || 1667 *nihil PB nichil* || 1671 (*domini*) *nostri PB om* | *Ihesu P Ihesu*.
- f. 64r B (*lin 1672-1679*) 1676 *opinate P oppinate*.
- f. 67r A (*lin 1680-1683*) 1680 *P praeit Ad predictae conclusionis corroboratiōnem fuerunt hic inserte sequentes due littere misse domino Imperatori romano, in quibus de predicta Purissima Conceptione spetialis mentio habetur. Prima littera* || 1682 *Optime PB praeit O* || 1683 *de memoria difficile PB difficile de memoria*.
- f. 67r B (*lin 1684-1695*) 1684 *humiles PB om* | *maiestati PB magestati* || 1688 *opinate PB oppinate* || 1690 *et PB ac* || 1693 *fixe P add supr lin in* || 1694 *memoriali PB add autentico*.
- f. 67v A (*lin 695-706*) 1696 *Ioanne PB Iohanne* || 1697 *probata PB prolata* || 1699 *oporteat PB oporteat* | *Ioannem PB Iohannem* || 1701 *Non PB add autem* | *ad esse PB om* || 1702 *ad esse PB om* || 1703 *Ioannem PB Iohannem* || 1704 *affirmare PB dicere* || 1705 *affirmetur PB afirmetur* | *a multis PB om* | *Ioannem PB Iohannem*.
- f. 67v B (*1706-1721*) 1706 *oportet PB oportet* || 1707 *oporteret PB oporteret* || 1708 *Ioanne PB Iohanne* || 1709 *que PB quod omnia* | *katholico PB catholico* || 1710 *Ihesus P Ihesus* | *Spiritu P Spiritu* || 1712 *vero, sancto PB sancto, vero* || 1715 *populo celebrandam PB perpetuo observandam* || 1718 *PB Secunda littera* || 1719 *Sacre imperiali maiestati PB om* || 1720 *Optime PB Obtime* || 1721 *predicatur PB predicat*.
- f. 68r A (*lin 1721-1734*) 1722 *et laudabili PB om* || 1723 *concilium P consilium* || 1724 *maiestati P magestati* || 1728 *autentico PB auctentico* || 1729 *Ioanne*

- PB Iohanne | Baptista P Baptista || 1730 concilio PB consilio || 1732 totiens P totiens || 1734 faciem P faciem.
- f. 68r B (lin 1734-1745) 1734 maiestati PB magestati || 1737 quotidie PB cotidie || 1740 vacuo P vacuo.
- f. 68v A (lin 1745-1757) 1752 mysterio PB misterio || 1754-1755 preservative P preservative.
- f. 68v B (1757-1768) 1758 quia P add ita || 1762 cum P cum || 1764 multiplicatione PB add et augmentatione || 1766 optimo P obtimo || 1768 tractatum P tractatum.
- f. 69r A (lin 1768-1782).
- f. 69r B (lin 1782-1791) 1783 Ihesus P Ihesus || 1785 concilium B consilium | conformetur PB reformetur || 1788 dictam P dictam | Ihesu P Ihesu || 1791 Ihesu P Ihesu.
- f. 65r A (lin 1792-1800) 1793-1794 *praeit* Fuit inventum infrascriptum opus in quodam folio papiri, ubi de verbo ad verbum erat, ut sequitur, exaratum. Jesus Maria considerationi infra scribende influant veritatem || 1795 Virgo PB *praeit* Quod | Ihesu P Ihesu || 1798 affirmari possibilem PB afirmari impossibilem || 1800 Summi P Summe.
- f. 65r B (lin 1800-1811) 1806 potuit PB potest || 1807 que P que || 1811 est PB et.
- f. 65v A (lin 1811-1824) 1815 sumitur PB sumitur || 1817 affirmare PB afirmare || 1818 De PB Ex || 1819 clare P clare || 1820 postquam P postquam | sacratissimam P sacratissimam.
- f. 65v B (lin 1825-1837) 1827 non P non || 1829 oportet P oportet || 1832 Amen P om || 1836 tantum P tantum | desideraverat P desideraverat.
- f. 66r A (lin 1838-1850) 1840 non vidit P non vidit || 1844 adfirmare PB afirmare.
- f. 66r B (lin 1850-1862) 1850 talem PB talis || 1852 dampnatione PB condemnatione || 1854 condemnatione PB condemnatione || 1856 matrem PB mater || 1860 rationabiliter P rationabiliter.
- f. 66v A (lin 1862-1875) 1864 eternus omnipotens P eternus omnipotens || 1865 (ut) matrem PB mater | oportet PB oportet || 1866 (quia) tanquam PB tanquam || 1867 omnipotens P omnipotens | (et) tanquam PB tanquam | (et) tanquam PB tanquam || 1872 proprii P proprii | aliquid potuit PB potuit aliquid || 1873 “parte” PB om.
- f. 66v B (lin 1875-1887) 1876 ante P ante | animationem P animationem || 1883-1884 condemnate PB condemnate || 1884 condemnationis PB condemnationis.
- f. 67r A (lin 1887-1893) 1889 latere PB lettere || 1893 PB add Deo et ipsi Virgini multas gratias.

- f. 69r B (lin 1894-1896) 1894 PB *praeit* Tertia littera || 1895 Optime P Obtime || 1896 humili P universali | celebrationis P *add* sanctissime et.
- f. 69v A (lin 1896-1906) 1898 vestrae caesareae maiestati P vestre cesaree magestati || 1901 maiestati PB magestati || 1903 antiquum PB anticum || 1906-1907 concilium P consilium.
- f. 69v B (lin 1906-1916) 1907 Ecclesiae sacrosanctae P Ecclesie sacrosancte || 1909 continuum P continuum || 1911 praesentiam P presentiam || 1915-1916 christianissimo P christianissimo.
- f. 70r A (lin 1916-1922) 1916 praefato P prefato || 1918 parentibus P *seq canc* quod dominus pater sanctus Eugenius Promotorem continuum habeatis. Ideo plus (lin. 1904-1910) || 1919 suae Summae P sue Summe || 1920 inquit P inquit.
- f. 70r B (lin 1922-1935) 1923 illi P illo || 1927 praefatae Summae P prefate Summe || 1928 aequaliter P equaliter || 1930 Augustinus P Agustinus | secundum P XII super || 1933 Ecclesiae sacrosanctae P Ecclesie sacrosancte || 1934 autenticis PB auctenticis | affirmatis PB afirmatis.
- f. 70v A (lin 1936-1947) 1936 condemnatis PB condempnatis || 1939 peccaverunt P peccaverunt || 1941 lavata P levata || 1944 immo potius P ymo potius est || 1945 immaculatus P inmaculatus || 1947 Dei P *add* eternaliter.
- f. 70v B (lin 1948-1961) 1948 per ipsum P per ipsum | aeternum P eternum || 1949 tamquam P tanquam | super P super | gratiis P *add* pure creature || 1952 defectu PB deffectu || 1952-1953 praedicti condemnati P predicti condempnati || 1956 enim P est || 1957 gratiae et gloriae divinae P gratie et glorie divine | caeteri P ceteri || 1959 proprii P proprii || 1960 Anselmo P Ancelmo | decimo quinto P IX°.
- f. 71r A (lin 1961-1975) 1961 inquit P inquit | Decebat P Decebat || 1963 niteret P niteret || 1965 daemones P demones || 1970 condemnabiliter PB condempnabiliter | sic P supra || 1971 Optime P Obtime || 1973 Augustini P Agustini || 1974 haeresibus P heresibus || 1975 haeresim P heresim | parum PB parvum.
- f. 71r B (lin 1975-1988) 1976 locuti P locuti || 1977 potuimus P *add* adversariis || 1978 Manichaeus P Manicheus || 1983 dimisit P dimisit || 1985 abhorret P aborret || 1987 manichaeae P manichee | permovet PB permonet.
- f. 71v A (lin 1988-2002) 1989 manichaeae P manichee || 1992 dictae purissimae P dicte purissime || 1993 Ecclesiae P Ecclesie || 1994 naturae P nature || 1995 condemnationem P condempnationem | praedictae P predictae || 1995-1996 affirmantes P afirmantes || 1996 affirmatio PB afirmatio || 1997 nihil PB nichil | laesionem P lesionem || 1998 Conceptionem P Conceptio-nem || 2001 postquam P *add* ipsa Virgo.

- f. 71v B (lin 2002-2014)* 2002 hoc P oportet || 2003 aeternaliter P eternaliter || 2005 aeternaliter P eternaliter | tamquam P tanquam || 2006 oportet P oportet || 2010 aeternaliter P eternaliter || 2012 divinae gratiae P divine gratie || 2013 nihil PB nichil.
- f. 72r A (lin 2015-2025)* 2015 vestrae caesareae maiestati P vestre cesaree magestati || 2017 vestrae P vestre || 2017-2018 conscientiae P conscientie || 2018 dictae Purissimae P dicte Purissime | brevius P *add* poterit || 2019 Iesus P Ihesus | optime P obtime || 2025 Barchinone P Barchinonae.
- f. 72r B (lin 2025-2035)* 2028 PB Quarta littera || 2029 Optime P Obtime | supplicatoriae litterae vestrae P supplicatorie littere vestre || 2030 iunii P iulii || 2031 directae P directe || 2031-2032 festivae P festive || 2032 Purissimae P Purissime || 2034 Thomae P Thome | quae P que || 2035 praedictae P predictae.
- f. 72v A (lin 2035-2046)* 2036 affirmatur PB afirmatur || 2039 purissimae P purissime || 2040 praetacta P pretacta | optimo P obtimo || 2042 quae P que || 2044 diligibile P diligibile.
- f. 72v B (lin 2046-2058)* 2047 Sapientiae P Sapientie | Nihil PB Nichil || 2048 nec P nec || 2055 daemones PB demones || 2057 comiserunt P comiserunt.
- f. 73r A (lin 2058-2068)* 2058 daemones PB demones | caelesti in abyssu PB celesti in abisso || 2060 condemnabiliter PB condempnabiliter || 2062 autentice PB auctentice || 2064 devotae P devote || 2066 summatim PB summate || 2067 daemones PB demones.
- f. 73r B (lin 2068-2080)* 2069 Iesu P Ihesu || 2070 affirmandum PB afirmandum || 2075 optimas P obtimas || 2077 gloriosissimum P gratiosissimum || 2080 ipsa P ipsa.
- f. 73v A (lin 2080-2091)* 2081 optimatum P obtimatum || 2084 aequalem P equalem || 2085 ineffabilibus PB inefabilibus || 2089 gloriosissimae P gloriosissime | Iesu P Ihesu | Conceptionem P Conceptionem || 2090 deneganda PB *add* sed etiam.
- f. 73v B (lin 2091-2103)* 2091 annihilanda P anichilanda | praedicta P predicta || 2092-2093 affirmantibus PB afirmantibus || 2093 abicienda P abicienda | abhorrenda P abhorrenda || 2094 Iesus P Ihesus | optime P obtime || 2095 continuas P continuatas | praesentiarum P presentiarum || 2096 vos P vos || 2097 optimo P obtimo || 2098 concilio P consilio || 2101 Barchinone P Barchinone | Iesu P Ihesu || 2102 XXXII P XXX secundi.